

Tetiana Goncharuk-Cholach, Nadiia Dzhugla, Ruslan Chyhur

Western Ukrainian National University (Ternopil, Ukraine)

Trends in the Development of Political Parties at the Present Stage

The article reveals the trends in the development of political parties; some perspectives of research have been singled out and analyzed, each of which corresponds to the ideas of modern political parties, namely the latest trends in the evolution of parties, which are a combination of social democratic, liberal and conservative elements in policy documents; in breaking the connection between the party preferences of different groups of voters, their voting for certain parties and the socio-class position of individuals; in the transformation of parties from social and class organizations into "people's parties" or "parties for all"; in the uncertainty and instability of the social base of the parties; in the transition of voters from one party to another, the growing number of "independent" ("autonomous") voters; in the phenomenon of "negative voting"; in the growing influence of new social movements and economic parties; in increasing the role and influence of the media on socio-political processes.

It is proved that at the present stage there are three trends in the development of political parties. The first is related to the transfer of the generally accepted functions of political parties to public organizations, which created new challenges for them; the second trend concerns the duality of political parties, which on the one hand is that the modern political party does not reflect civic life, it rather legalizes the will of citizens to solve their own problems, and on the other hand, the modern political party is a "promoter" of social political problems. The third trend concerns the ideological crisis. Despite all these trends, it is emphasized that it is impossible to imagine a modern world without political parties, as the implementation and creation of democratic institutions by political parties helps to overcome crises in the country.

Keywords: *political parties, social interests, state, civil society, crisis of trust, evolution, legitimacy*

Тетяна Гончарук-Чолач, Надія Джугла, Руслан Чигур

Західноукраїнський національний університет (Тернопіль, Україна)

Тенденції розвитку політичних партій на сучасному етапі

У статті розкрито тенденції розвитку політичних партій; виокремлено та проаналізовано деякі ракурси дослідження, кожен з яких співвідноситься з уявленнями про сучасні політичні партії, а саме, що стосується новітніх тенденцій в еволюції партій, які полягають у поєднанні соціал-демократичних, ліберальних і консервативних елементів в програмних документах; у порушенні зв'язку між партійними вподобаннями різних груп виборців, їх голосуванням за певні партії та соціально-класовим становищем індивідів; у перетворенні партій з соціально-класових організацій в «народні партії» або «партії для всіх»; у невизначеності та нестійкості соціальної бази партій; у переходах виборців від одних партій до інших, зростанні числа «незалежних» («автономних») виборців; у феномені «негативного голосування»; у зростанні впливу нових соціальних рухів та економічних партій; у збільшенні ролі і впливу засобів масової інформації на суспільно-політичні процеси.

З'ясовано етапи формування та функції партій сучасного типу при цьому наголошено, що сьогодні еволюція партій здійснюється двома шляхами, а саме за допомогою формування універсальних партій та створення партій «нової хвилі». Так, перший шлях в основному орієнтується на успіх середелекторату, що забезпечує дорогу до влади, ресурсів, а другий партії

«нової хвилі» утворюються на основі розвитку повних соціальних рухів. Доведено, що на сучасному етапі існує три тенденції розвитку політичних партій. Перша, пов'язана з переходом загальноприйнятих функцій політичних партій до громадських організацій, що створило нові виклики для них; друга тенденція стосується дуальності політичних партій, що з одного боку, виражається у тому, що сучасна політична партія не віддзеркалює громадянське життя, вона швидше легалізує волю громадян щодо самостійного вирішення власних проблем, а з іншого боку, сучасна політична партія є «популяризатором» соціально-політичних проблем. Третя ж тенденція стосується ідеологічної кризи. Незважаючи на всі ці тенденції, наголошено на тому, що уявити сучасний світ без політичних партій неможливо, оскільки здійснення і створення політичними партіями демократичних інституцій сприяє подоланню кризових ситуацій в державі.

Ключові слова: політичні партії, соціальні інтереси, держава, громадянське суспільство, криза довіри, еволюція, легітимність

Вступ.

Одним з найважливіших елементів політичної системи є політичні партії. Сучасна політична партія представляє собою організоване об'єднання політично активних громадян, які борються за владу з метою реалізації інтересів, потреб, цілей різних соціальних спільнот.

Дійсно, що політичні партії є найважливішим компонентом політичного управління, такою собі ланкою, яка об'єднує громадян з інституціональними структурами публічної влади. Їх розглядають на основі важливого компоненту всієї політичної системи, колективної форми організації та інституалізації соціальної активності населення, фактору формування та вираження суспільної думки, настанов різних груп населення. Але для того, щоб політична воля окремих груп громадян була виражена у певних політичних партіях, перетворилася у прийняті рішення, повинна пройти довга і кропітка робота.

Через це розвиток демократії свідчить, що сьогодні тільки політичні партії є тим інструментом, якому під силу забезпечити демократичне формування політичної влади, при цьому гарантуючи її зміну та відповідальність перед громадянами.

Мета дослідження полягає у виявленні різноманітних тенденцій розвитку політичних партій, які сьогодні зустрічаються у цивілізованому світі. Реалізація мети передбачає вирішення таких завдань: визначити стан наукового опрацювання проблеми; виокремлення ракурсів дослідження сучасних політичних партій; розкриття новітніх тенденцій і еволюції партій; переосмислення теоретичного обґрунтування тенденцій розвитку сучасних політичних партій. На основі конструктивістського підходу розглянуто сучасні тенденції розвитку політичних партій

як важливого інструменту з конструювання політичної реальності, яка нав'язується та засвоюється соціальними суб'єктами як інституціолізована і суспільно об'єктивована.

Аналіз досліджень і публікацій.

Проблеми розвитку та функціонування політичних партій завжди були у полі зору вчених. Ця проблема досліджувалася такими вченими як: Т. Гончарук-Чолач (2018), Г. Малкіна (2010), О. Нікогосян (2018), С. Панцир (2012), С. Пшизова (2015), Ю. Шведа (2016), R. Eve (2016) та багато інших. Експертні дослідження, вивчення громадської думки, круглі столи з питань якісних зрушень у діяльності сучасних політичних партій та дотичні до цього проблеми проводяться Центром місцевої демократії, Українським незалежним центром політичних досліджень, Фондом «Демократичні ініціативи» та іншими аналітичними центрами. Проте, на жаль, ґрунтовні теоретичні напрацювання вчених українські політики використовують дуже мало.

Результати дослідження.

На сучасному етапі розвиток політичних партій характеризується цілою низкою особливостей як організаційного, так і ідеологічного характеру. Новітні тенденції в еволюції партій полягають у наступному:

- поєднання соціал-демократичних, ліберальних і консервативних елементів в програмних документах основних політичних партій;

- порушення зв'язку між партійними вподобаннями різних груп виборців, їх голосуванням за певні партії та соціально-класовим становищем індивідів;

- перетворення партій з соціально-класових організацій в «народні партії» або «партії для всіх», які претендують на представництво всіх верств населення;

- невизначеність і нестійкість соціальної бази партій, і як наслідок непередбачуваність підсумків виборів;

- різні переходи виборців від одних партій до інших, зростання числа «незалежних» («автономних») виборців, які голосують не традиційно за своїх, а за конкуруючу партію;

- феномен «негативного голосування», тобто голосування не за того, кому треба надати підтримку, а проти того, кого відкидають;

- зростання впливу нових соціальних рухів та економічних партій;

- збільшення ролі і впливу засобів масової інформації на суспільно-політичні процеси в цілому і партійне життя зокрема (Гончарук-Чолач, & Джугла, 2018).

При всьому тому, значення цих тенденцій не слід перебільшувати. Хоча влада і вплив партій дещо зменшилися було б передчасно робити висновок про їх кризу як політичних інститутів, оскільки вони є інститутами сфери недержавних суспільних інститутів та відносин, з іншого ж боку їх створення здійснюється для участі у виконанні публічної влади (Малкіна, 2010).

Важливою функцією політичної партії є вираження соціальних інтересів політичної соціалізації тощо. За їх допомогою громадянське суспільство впливає на державу, а також вони є тією ланкою, яка їх об'єднує. За словами М. Рагозіна, «саме простір між державою і громадянським суспільством і є тою стихією де існує політична партія» (2014).

Звернемося тепер до історії зародження політичних партій.

Термін «партія» почав вживатися ще в античний період, але в сучасному розумінні партії як загальнонаціональні політичні структури, які організаційно оформлялися, з'явилися у другій половині XIX ст. Цей процес пов'язаний з розвитком індустріального суспільства, зміною системи соціальної стратифікації, появою нових соціальних верств, зміцненням структур громадянського суспільства і т.д.

М. Вебер виділяє три етапи формування партій сучасного типу:

- партії як аристократичні угруповання;
- партії як політичні клуби;
- сучасні масові партії.

Перший етап найбільше проявився в англійському суспільстві наприкінці XVII ст., де існували торі та вігі, це були коаліції великих аристократичних родів і не мали ще формальної організації. У них були слабо організовані парламентські фракції, яких об'єднували спільні матеріальні інтереси.

Другий етап розвитку політичних партій проявився наприкінці XVIII- XIX ст., для якого характерні такі ознаки:

- зароджувалась організаційна структура, яка деколи поширювалася по всій країні. А також зароджувалася парламентська фракція, яка налагоджувала взаємини з політичним клубом;

- значна роль відводилась ідеології та програмі;

- політичною діяльністю починають займатися міщани, починається боротьба за владу різних соціальних класів, що переросла у боротьбу між консерваторами та лібералами (Гончарук-Чолач, 2021).

І нарешті третій етап пов'язаний з розвитком інституту парламентаризму, впровадженням загального виборчого права, а це в свою чергу призвело до проведення масової політичної агітації. Перші такі партії виникли в середині парламентів із депутатських фракцій. Так, у Великобританії на основі торі була створена консервативна партія, а на основі вігів – ліберальна.

Наприкінці XIX ст. був ще другий спосіб формування політичних партій. Він полягав у тому, що спочатку створювалися позапарламентські партійні структури, які боролися за виборців для отримання свого представництва у парламенті. Таким чином створювалися соціал-демократичні партії, які очолювали робітничий клас та профспілковий рух (Даль, 2013).

У цей час політичні партії стають основою політичної системи. Але на протязі XX ст. їх роль зменшується, оскільки у населення падає до них довіра. В період переходу до постіндустріального суспільства, втрапились гострота соціальних ідеологічних протиріч, які були рушієм політичних партій. Позитивні соціальні зміни (підвищення рівня життя, покращення умов праці і т.д.) змінили суспільство і це в свою чергу послабило зв'язок партій з народом.

Також науково-технічний прогрес створив іншу ситуацію в політичній комунікації, Партії втрачають одноособове лідерство в поширенні політичної інформації, пропаганді, формуванні громадської думки, їх випереджають тепер електронні засоби масової комунікації.

Ще однією причиною зменшення ролі політичної партії була внутрішня логіка їх розвитку, яка проявлялася в олігархічних, бюрократичних та інших тенденціях. Це проявлялося в тому, що більшість впливових партій перебуваючи при владі сформували свою партійну еліту.

Через це в західному світі відбувся процес скорочення партій та їх якісна зміна. Це спонукало до змін кадрової політики, ідеології, програми, стосунків з різними верствами стилю діяльності (Eve, 2016).

Сьогодні еволюція партій здійснюється такими шляхами:

- формування універсальних партій;
- партій «нової хвилі».

Перший шлях в основному орієнтується на успіх серед електорату, що забезпечує дорогу до влади, ресурсів. Цим політикам основне заручитися підтримкою великої кількості виборців. Для цього важливою є постать впливового лідера, який повинен об'єднати навколо себе різні верстви, запропонувавши їм компромісні ідеї.

Заручившись підтримкою виборців універсальні партії працюють над зміцненням зв'язків з державою та посилюють координацію між партіями. Так створюються картельні партії. Конкуренція між ними веде до стабільності. Вибори компанії стають затратними, організованими. Важливою умовою існування таких партій стає допомога держави. Подібність програм робить відповідальними всі партії і знижує відповідальність кожної окремо. Допомога держави сприяє тому, що такі партії не можна розглядати як опозиційні. Через це картельні партії виступають інструментом розподілу державних посад серед політиків (Пшизова, 2015).

Другий шлях еволюції – партії «нової хвилі» утворюються на основі розвитку повних соціальних рухів (економічного, феміністського тощо). Їх лозунгами є розширення громадянських прав, забезпечення емансипації, рівності тощо. Їм характерна ідейна гнучкість, демократичний стиль діяльності та організації, відсутність кордонів між прихильниками і членами. Таким чином, партії «нової хвилі» є більш демократичні, оскільки більше залучають всіх рядових партійців до ухвалення рішень. Вони постійно контактують зі своїми прихильниками і часто залучають їх у своїй діяльності.

Тут варто коротко звернутися до основних функцій, які на сучасному етапі виконують політичні партії. До них відносяться:

- перерозподіл та структурування влади в суспільстві. Ця функція має сьогодні і негативні сторони, оскільки веде до монополізації партійними структурами політичного життя;

- агрегування та артикуляція інтересів соціальних груп. Оскільки в сучасному суспільстві інтереси соціальних груп різняться, політичним партіям потрібно визначати найактуальніші, їх узгодити, узагальнені представити.

- формування громадської думки;
- мобілізація електорату полягає у подоланні політичної апатії, ізоляції, пасивності;

- рекрутування політичних лідерів та еліт, яке здійснюється для потреб партії, для різних політичних організацій, органів влади (Гончарук-Чолач, & Джугла, 2018).

Як зазначалося вище, сьогодні політичні партії через атомізацію партійної системи відходять від своїх ролей та направляють свою діяльність на симпатії електорату. Такі тенденції зміни ролей політичної партії зустрічаються як в світі, так і в Україні.

Прикладом такої деформації є відрив євро депутата і від своєї політичної партії, і від свого виборця. Причиною такого явища є те, що євро депутат одночасно зобов'язаний висловлювати на одне й те саме питання точку зору своєї партії, відповідної комісії Європарламенту та самого Європарламенту. Через це інтереси виборців відсуваються на задній план.

Це сприяло виходу громадських організацій на новий рівень. За словами С. Панцира, такий рівень це сучасні громадські організації у політичній системі сучасної держави. «Через відсутність ієрархічних зв'язків у організаційній структурі й вузьке призначення у функціональному сенсі вивело громадські організації на конкуруючий рівень з політичними партіями» (Панцир, 2012). Це означає, що відходять до відання громадських організацій такі елементи демократії, як захист прав людини, моніторинг резонансних справ тощо.

Таким чином, на сучасному етапі існує три тенденції розвитку політичних партій.

Перша, як вже зазначалося, пов'язана з переходом загальноприйнятих функцій політичних партій до громадських організацій, що створило нові виклики для них.

Друга тенденція стосується досліджень С. Барнса і О. Нікогосяна щодо дуальності політичних партій. Це з одного боку, виражається у тому, що сучасна політична партія не відзеркалює громадянське життя, вона швидше легалізує волю громадян щодо самостійного вирішення власних проблем. З іншого боку, сучасна політична партія є «популяризатором» соціально-політичних проблем (Нікогосян, 2018). На думку М. Обрушного та Ю. Шведа, саме такі політичні партії можна вважати «квазі» партійними. Вони виконують функцію впровадження або певного політичного інтересу певних осіб, які в цьому зацікавлені. Також вони можуть бути створені для відволікання електорату від інших політичних партій (Малкіна, 2010; Шведа, 2016).

Третя тенденція стосується ідеологічної кризи. Так, на думку О. Нікогосяна, політичні партії перестають бути ідеологічними, набувають забарвлення «постідеологічних» (2018). Це стає причиною того, що політична партія перестає бути посередником між громадянським суспільством та державою у веберівському розумінні цієї конструкції. Це відбувається у передвиборчий період, коли «партія влади»

якнайбільше намагається використовувати адміністративний ресурс, що сприяє до того, що виборці обирають існуючу «партію влади» як правильний вибір. У таких умовах політична партія вже не спирається у своїй діяльності на класичну схему існування, а навпаки, все більше нагадує об'єднання, яке складається з правлячої еліти. Через це головними ознаками є наближеність до адміністративного ресурсу, який допомагає впливати на процеси прийняття політичних рішень та формування громадської думки (Рівень довіри, 2018).

За таких обставин методологія та методика діяльності політичних партій представляє собою два незалежні фактори. Вони можуть вільно обиратися всіма ініціаторами створення нових партій або лідерами вже існуючих партій. Це здійснюється у напрямку запровадження змін на краще.

Основним критерієм їх успішного вибору має виступати відповідальність, яка є основою обраної методики та методології діяльності типу організаційної структури тієї чи іншої політичної партії по відношенню до її типу, який буде рекомендований теорією організацій потрібних для існування зовнішнього середовища.

Отже, результат вибору залежить від технологічного процесу. Він зумовлений організаційною структурою. Остання в свою чергу визначає ефективність та результативність політичної партії. Сюди також відноситься і набір емерджентних (надсистемних) властивостей.

Незважаючи на всі ці тенденції, уявити сучасний світ без політичних партій неможливо, оскільки здійснення і створення політичними партіями демократичних інституцій сприяє подоланню кризових ситуацій в державі. Тут розуміємо, що політичні партії беруть активну роль у демократичних процесах. Через це потрібне сьогодні гармонійне поєднання партійної відповідальності та правильного вибору стратегії розвитку держави. На цій основі повинна будуватися ідеологічна складова «партій влади» або інших політичних партій.

Висновки.

Таким чином, значення політичних партій у сучасному світі є надзвичайно великим, оскільки за їх допомогою держави мають можливість долати будь-які кризові ситуації, які виникають. Через це важливим сьогодні є гармонійне поєднання вірного вибору стратегії розвитку суспільства та партійної відповідальності. Саме на основі цього у демократичних державах

базується ідеологічна складова діяльності політичних партій.

Визначено новітні тенденції еволюції політичних партій, а також теоретично обґрунтовано тенденції розвитку сучасних політичних партій як важливого інструменту з конструювання політичної реальності, яка нав'язується та засвоюється соціальними суб'єктами як інституціолізована і суспільно об'єктивована.

На сучасному етапі існує три тенденції розвитку політичних партій. Перша з них пов'язана з переходом загальноприйнятих функцій політичних партій до громадських організацій, що створило нові виклики для них. Друга ж тенденція стосується дуальності політичних партій, що виражається у тому, що сучасна політична партія не віддзеркалює громадянське життя, вона швидше легалізує волю громадян щодо самостійного вирішення власних проблем, а з іншого боку, сучасна політична партія є «популяризатором» соціально-політичних проблем. І третя тенденція стосується ідеологічної кризи, коли політична партія перестає бути посередником між громадянським суспільством та державою. Це зазвичай відбувається у передвиборчий період, коли «партія влади» якнайбільше намагається використовувати адміністративний ресурс, що сприяє до того, що виборці обирають існуючу «партію влади» як правильний вибір.

Підсумовуючи вище сказане приходимо до таких висновків. По-перше, оскільки, у сучасних умовах дуже часто політичні партії не відіграють роль посередника між громадським суспільством та державою, це сприяє їх відірваності від громадян. По-друге, відірваність громадян від політичних партій сприятиме створенню гібридної моделі стосунків між ними, а це в свою чергу тягне за собою проведення громадської активності у вигляді піару політичної партії. За таких умов виборцю платять і він бере участь у акціях не через свої вподобання, а через фінансову залежність. По-третє, ознакою сучасних політичних партій є їх «постідеологічність», що означає, що сьогодні існує два різновиди політичних партій, а саме: «квазіпартія» та «партія влади». З цього випливає, що в своїй більшості сучасними тенденціями розвитку політичних партій є формування циклічної моделі її розвитку, яка включає в себе: громадську організацію, ідеологічну партію, «партію влади». Все це може привести до занепаду політичної партії.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.
- Гончарук-Чолач Т. Інтенції дослідження соціальної нерівності та стратифікації: від античності до сьогодення. Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць. Вип. 159 (№12) Ч.3. Політичні науки. 2021. С. 35-41
- Даль Р. Демократия и ее критики. М.: «Российская политическая энциклопедия», 2013. 576 с.
- Демократия и политические партии. М.: Росспэн, 2014. 759 с.
- Малкіна Г. М. Подвійна політична відповідальність політичних партій. Гуманітарні студії: збірник наукових праць. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2010. Вип.7. С.164-170
- Нікогосян О. Політичні партії в системі сучасної демократії. Сучасна українська політика. 2018. № 18. С. 187-194
- Панцир С. Політична система та громадянське суспільство: протистояння чи співіснування. Проблеми й перспективи співпраці громадських організацій та політичних партій. Матеріали конференції. К.: Міленіум, 2012. 108 с.
- Пшизова С. Catch-all plus... радикализация политики. 2015. URL: <http://www.russ.ru/pole/Catch-all-plus>.
- Рагозін М. П. Вчимося демократії. Уроки громадянської освіти. Донецьк: Видавництво «Донбас», 2014. 180 с.
- Рівень довіри громадян до соціальних та державних інститутів. 2018. URL: <http://infolight.org.ua/charts/river-doviri-gromadyan-do-socialnih>.
- Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем. Навчальний посібник. Львів: Триада Плюс, 2016. 528с.
- Eve R. European Parliament to be elected with Proportional Representation systems. 2016. URL: <http://www.fairvote.org/european-parliament-to-be-elected-with-proportional-representation-systems>

REFERENCES

- Honcharuk-Cholach, T. V., & Dzuhla, N. V. (2018). Politychna sotsiologiya: navchal'nyy posibnyk [Political Sociology: a Textbook]. Ternopil': Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr «Ekonomiczna dumka TNEU», 250 s.
- Honcharuk-Cholach, T. (2021). Intentsiyi doslidzhennya sotsial'noyi nerivnosti ta stratyfikatsiyi: vid antychnosti do s'ohodennya [Intentions of Research of Social Inequality and Stratification: from Antiquity to the Present]. Hileya: naukovyy visnyk: Zbirnyk naukovykh prats', 159(12), 3. Politychni nauky, 35-41.
- Dal', R. (2013). Demokratsiya y ee krytyky [Democracy and its Critics]. M.: «Rossyyskaya polytycheskaya yentsyklopedyya».
- Demokratsiya y polytycheskiye partyy [Democracy and Political Parties]. (2014). M.: Rosspen, 759 s.
- Malkina, H. M. (2010). Podviyna politychna vidpovidal'nist' politychnykh partiy [Double Political Responsibility of Political Parties]. Humanitarni studiyi: zbirnyk naukovykh prats', Kyiv's'kyi natsional'nyy universytet imeni Tarasa Shevchenka, 7, 164-170.
- Nikohosyan, O. (2018). Politychni partiyyi v systemi suchasnoyi demokratiyyi [Political Parties in the System of Modern Democracy]. Suchasna ukraiyins'ka polityka, 18, 187-194.
- Pantsyr, S. (2012). Politychna systema ta hromadyans'ke suspil'stvo: protystoyannya chy spivisnuvannya [Political System and Civil Society: Confrontation or Coexistence]. Problemy y perspektyvy spivpratsi hromads'kykh orhanizatsiy ta politychnykh partiy, Materialy konferentsiyi. K.: Milenium.
- Pshyzova, S. (2015). Catch-all plus... radykalyzatsyya polytyky. [Catch-all Plus... Radicalization of Politics]. Retrieved from <http://www.russ.ru/pole/Catch-all-plus>.
- Rahozin, M. P. (2014). Vchymosya demokratiyyi. Uroky hromadyans'koyi osvity. [Learning Democracy. Lessons in Civic Education]. Donets'k: Vydavnytstvo «Donbas».
- Riven' doviry hromadyan do sotsial'nykh ta derzhavnykh instytutiv [The Level of Public Confidence in Social and State Institutions]. (2018). Retrieved from <http://infolight.org.ua/charts/river-doviri-gromadyan-do-socialnih>.
- Shveda, Y. U. (2016). Teoriya politychnykh partiy ta partiynykh system [Theory of Political Parties and Party Systems]. Navchal'nyy posibnyk, L'viv: Triada Plyus.
- Eve, R. (2016). European Parliament to be Elected with Proportional Representation Systems. Retrieved from <http://www.fairvote.org/european-parliament-to-be-elected-with-proportional-representation-systems>.

Goncharuk-Cholach Tetiana

Ph.D., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0001-5640-2605>, cholachtanya@gmail.com

Dzhugla Nadiia

Lecturer, <https://orcid.org/0000-0002-5817-9782>, dzhuglaN@wunu.edu.ua

Chyhur Ruslan

Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0002-2623-5399>, ruslanchyгур@gmail.com

Стаття надійшла / Article arrived: 28.11.2021

Схвалено до друку / Accepted: 30.12.2021